

Gärning och hjärna

Hon är ungefär 3.2 miljoner år gammal. Vetenskapsmän säger att hon hör till *Australopithecus afarensis*, men vi får kalla henne Lucy.

En hominid, en föregångare till vår art vars skelett hittades 1974 i Etiopien. Denna kvinna som fick namnet efter en låt av *The Beatles* man lyssnade till under utgrävningsarbetet, avslöjar något intressant. När hominiderna reste sig och började gå på sina båda ben istället för att ta sig fram på alla fyra, utvecklade sig hjärnan i stormsteg. Det var alltså inte först hjärnan som utvecklade sig och fick våra prehistoriska anförvanter att resa sig, utan det de gjorde påverkade hjärnans utveckling avsevärt.

Varför är det så spännande? Jo, ofta utgår vi från motsatsen. Vi har en idé i huvudet och sedan försöker vi att förverkliga den. Från idé eller tänkande till handling. En föreställning som passar oss ack så upplysta förnuftiga människor så bra. Det vi däremot notoriskt underskattar är handlandets eller gärningarnas påverkan på vårt tänkande. Den utveckling eller den kunskap ett visst handlande, konkreta steg medför. Det vi gör förändrar oss på gott och ont.

Kanske är det i början bara lite nyfikenhet. Man kollar på nätet, ser på det ena och det andra, bilder, filmer som man egentligen inte borde se. Allt mer vänjer man sig vid dem, klarar sig inte utan dem och sitter fast i ett beroende. Det händer många människor idag som sitter fast i internetpornografi. Det som började som ett ytligt nyfiket sökande, har nu fullt grepp om dem. Och både tänkandet och känslorna förändras, blicken på hela verkligheten och inte minst på relationerna. Jag är inte någon hjärnspecialist men kanske får man gissa att själva hjärnan och dess funktionssätt förändras genom de steg någon har gått. Det blir inte minst just nu tydligt i samband med #metoo-kampanjen.

Men hjärnan kan också påverkas positivt av det vi gör. Någon börjar ägna sig då och då åt de fattiga och utsatta. En kort hälsning, sedan en ordväxling, lite stöd här och var. Så småningom leder dessa små steg till en annan uppfattning om fattigdom, tiggeri och utsatthet. Kanske har den personen inte ens tänkt på att revidera sina uppfattningar om allt detta. Men det hände ändå i och med att han ägnade allt mer

uppmärksamhet åt de fattiga. Och nu läser han också tidningen med nya ögon.

Vad i all världen har det hela då med första advent att göra? »Håll er vakna, ni vet inte när tiden är inne!«, uppmanar Jesus sina lärjungar. Får vi inte förstå det som en uppmaning till att vara vaksamma på det vi gör? »Håll er vakna!« Se upp när det gäller era handlingar eftersom de påverkar er mer än ni är medvetna om. Ett steg kan förändra ert tänkande och era känslor, hela ert synsätt på allting. Dessutom uppmuntrar oss dagens kollektbön »att gå Kristus till mötes med kärlekens gärningar«. Gärningarna tillskrivs tydligen en avgörande funktion. De förbereder oss för att se Gud i det värnlösa barnet i krubban.

I kyrkan har vi en lång tradition som just fokuserar på gärningarna och deras betydelse. Människan växer genom goda gärningar och krymper genom onda. Mycket i kyrkans andliga, liturgiska och teologiska tradition vill hjälpa oss att utveckla goda vanor. Och människan kan det – med Guds nåd förstås. Men i varje människa finns trots allt sådant som fördunklar hennes omdöme, förmågan att göra gott. Och kanske behöver vi i dag mer än någonsin vägledning för frågan: Hur ska jag leva? Att vi är älskade av Gud och värdefulla, hör vi med jämna mellanrum från predikstolar i alla kristna samfund. Och det är ju sant. Men vi kanske har lagt för lite tonvikt på frågan hur vi ska bära oss åt med de utmaningar som finns för alla Jesu lärjungar, ja, för alla sökande. Hur ska vi förhålla oss till de många sociala problemen, nätet, pengar och konsumtion?

Den första adventssöndagen, ja, hela adventstiden kan vara en tid då vi frågar oss på nytt eller mer intensivt vad håller vi på med? Hur har vårt handlande förändrat oss? Finns det andra optioner? Hur kan ett alternativ bortom de invanda mönstren förvandla oss? Adventstiden är ju en tid av omvändelse till den som vi väntar på: Kristus, som ska visa sig som barn i krubban.

Två protestantiska författare har skrivit något väldigt sant om Kyrkan: »Den Katolska kyrkans idé var att folket skulle lära sig tron genom att göra den. Riten ristade in religionen i kroppen, och till slut satt den i ryggmärgen som hos en idrottsman som gjort sina tiotusen timmar« (Hagman/Halldorf 2017: *Inte allena. Varför Luthers syn på nåden, Bibeln och tron inte räcker*, s 67). Det som gäller i största allmänhet gäller också för tron. I och med att man gör som troende gör, kan man lära sig tron;

man kan lära sig att tro. Som redan Blaise Pascal på 1600-talet påpekade för någon som brottades med att inte komma fram till tron: »Låtsas som om du tror, tag vigvattnet och låt läsa mässor etc. Alldeles av sig självt kommer detta att ge dig tron!«

Det låter nog så enkelt. Men jag tror det ligger mycket i den insikten. Våra gärningar formar vårt tänkande. De ger oss en kunskap som vi annars inte skulle komma fram till. Gärningarna har en uppenbarande funktion och för in oss i sanningen. Om någon brottas med tron – varför inte försöka att gå gärningarnas väg i stället för tänkandets. Jag har ingenting mot tänkandet. Men det händer om och om igen att vi inte kommer över alla trösklar med enbart tänkandet. Varför då inte ta vara på alla möjligheter som vi har för att uppnå sanningen? Och gärningarnas språk är starkt.

Visserligen finns vi 3.2 miljoner år senare än Lucy, vår försyster. Kanske är vi också – åtminstone vår hjärna – lite mer utvecklad än hennes. Men kanske fungerar vi i vissa avseenden som hon. Att hon och hennes art gick på sina ben ledde till ett kvantsprång i hjärnutvecklingen. Om vi kunde lära oss att gå på våra ben, att utföra handlingar som för oss närmare varandra och Gud; handlingar som formar vårt tänkande och synsätt och som leder till ett kvantsprång i mänsklighet!

Dominik Terstriep s.j.